

Dinók Henriett Éva

A GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK, KÜLÖNÖSEN A KÖZÖSSÉG TAGJA ELLENI ERŐSZAK KAPCSÁN FELMERŰLŐ JOGALKALMAZÁSI NEHÉZSÉGEK

Az utóbbi két évben egyre nagyobb figyelmet kaptak a gyűlölet-bűncselekmények. Az érdeklődés középpontjába nem csupán a szabályozás változása, hanem a jogalkalmazás, ezen belül is a nyomozati szervek munkája került. A 2012 elején megalakult Gyűlölet-bűncselekmények elleni munkacsoport (GYEM)¹ számtalanszor hangsúlyozta tevékenysége során, hogy a gyűlölet-bűncselekmények kiemelt figyelmet érdemelnek, többek között a sértettet érő, nem gyűlölet vezérelte bűncselekményekhez képest súlyosabb hatások és a társadalmi következmények miatt. A gyűlölet-bűncselekmények jellegüknél fogva nem csupán az egyént, hanem a teljes közösséget és végső soron a teljes társadalmat érintik, mint ilyenek nem csupán büntetőjogi, de emberi jogi szempontból is megkülönböztetett figyelmet érdemelnek, hiszen az egyenlőség és diszkrimináció tilalma elveinek súlyos sérelmével járnak.

A GYEM tevékenysége során többször felhívta a figyelmet a rendőrség hatékony munkájára, és legalább ennyi esetben a fejlesztendő területekre is, ezzel is elősegítve a hatékony hatósági fellépés kialakítását. Például 2012 októberében a Jobbik Miskolcon megrendezett demonstrációja esetében a rendőrség nagy erővel volt jelen és megfelelően biztosította a rendezvényt. A demonstrációt megelőző találkozón a GYEM tagszervezetei és a rendőrség arról egyeztettek, hogy melyek azok a helyzetek, amikor a célpontba állított cigányokat megfélemlítő rendezvényeket fel kell oszlatni, vagy a – jellemzően előítélet motiválta – bűncselekményt elkövető személyeket a tömegből ki kell emelni, és velük szemben büntető-eljárást kell indítani. Az egyeztetés sikeres volt: a rendőrség egyértelműen kiállt amellett, hogy fizikai erőszak esetén határozottan fellép a romák védelme érdekében.² Ezzel ellentétben a Jobbik és más szélsőjobboldali szervezetek részvételével megtartott devecseri tüntetés kapcsán a Társaság a Szabadságjogokért, a Magyar Helsinki Bizottság és az Eötvös

Károly Intézet nyílt levéllel fordult a belügyminiszterhez és az országos rendőr-főkapitányhoz, mivel álláspontjuk szerint a rendőrségnek fel kellett volna oszlatnia a rendezvényt.³ Emellett a már megvalósult gyűlölet-bűncselekmények kapcsán is számos hiányosság mutatkozik a nyomozati eljárások során.

Ez az írás e gyengeségekre igyekszik rámutatni, felhasználva a GYEM egyes tagszervezetei (Háttér Társaság a Melegekért, TASZ) által rendelkezésre bocsátott, 2010–2012 közötti nyomozások során keletkezett iratokat mintegy 25 különböző ügyben. Az ügyek számára tekintettel messzemenő következtetéseket levonni természetesen nem lehet, de bepillantást nyújthatnak a tényállás alkalmazásának legalapvetőbb és ismétlődő problémáiba, hangsúlyozva a gyűlölet-bűncselekmények nyomozásánál jelentkező bizonyítási és minősítési nehézségeket, amelyek kétségkívül jelentős terhet hárítanak a nyomozati szervekre.

A tanulmányban szereplő ügyek a 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) hatályba lépése előttiék, azonban tekintettel arra, hogy a cselekmények megvalósításának időpontjában hatályban lévő 1978. évi IV. törvény (továbbiakban: 1978. évi Btk.) 174/B. §-a – jelen írás szempontjából – nem jelentősen tért el a hatályos rendelkezésektől, ezért helytálló a hatályos rendelkezések alkalmazása és azokra való hivatkozás az ügyek kapcsán felmerülő jogalkalmazásbeli kérdések felvetése és megválaszolása során.⁴ Az írás első sorban a Btk. 216. §⁵ (1)–(2) bekezdésével⁶ kapcsolatban felmerülő problémákra igyekszik reflektálni, nem érintve a közösség tagja elleni erőszak minősített eseteit valamint a büntetni rendelt előkészületet.

BTK. 216. § (1) BEKEZDÉS,
A KIHÍVÓAN KÖZÖSSÉGELLENES
MAGATARTÁSSAL
MEGVALÓSÍTOTT KÖZÖSSÉG
TAGJA ELLENI ERŐSZAK

* A tanulmány az NMHH Médiatanács Médiatudományi Intézetének támogatásával készült.

A tényállást az 1978. évi Btk. módosításáról szóló 2011. évi XL. törvény iktatta be, amelynek minisz-

teri indokolása szerint „*elszaporodtak azok a magatartások, amelyek ugyan nem érik el a közösség tagja elleni erőszak tényállásában jelenleg szankcionált erőszak mértékét, azonban az egyes nemzeti, etnikai, faji, vallási csoportok tagjaiban jogos félelmet, riadalmat keltenek, ezzel etnikai feszültséget szítva*”.⁷

A tényállás szerint három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki mással szemben valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása, így különösen fogyatékosága, nemi identitása, szexuális irányultsága miatt olyan, kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy az adott csoport tagjában riadalmat keltsen.

Tekintettel arra, hogy minden bűncselekmény közösségellenes is, így a törvény az elkövetési magatartásnál – akár csak a garázdaság tényállásánál – megkülönböztetésül annak kihívó voltát jelöli meg. A bírói gyakorlat szerint kihívóan közösségellenesség a magatartás, ha az elkövető a közösségi együttélés szabályait nyíltan, gátlástalanul, leplezetlenül semmibe veszi, feltűnést kelt öntörvényű, jogsértő viselkedésével.⁸ A kihívó közösségellenesség jellemzője az is, hogy a terhelt az együttélés szabályainak leplezetlen, gátlástalan semmibevevésével valósítja meg a cselekményét.⁹ A kihívóan közösségellenes magatartásnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy riadalmat keltsen, azonban a bűncselekmény megvalósulásához nincs szükség arra, hogy a riadalom be is következzen. A kihívóan közösségellenes magatartás tanúsításával megvalósítható bűncselekmény esetén nem szükséges, hogy az elkövető az ilyen magatartást a csoport tagja ellen tanúsítsa, elegendő, ha az dolog ellen irányul. A kihívóan közösségellenes magatartás megállapítása során mindig a cselekmény jellege és körülményei az irányadók, a potenciálisan szóba jöhető magatartások igen széles körűek. Ezért a büntetőügyben eljáró hatóságoknak minden ügyben egyedi mérlegeléssel, az ügy összes körülményeire figyelemmel kell megállapítaniuk, hogy az adott magatartás eléri-e a közösségellenességnek a tényállásban megkívánt szintjét.

A tényállás ítélkezési gyakorlatban való megjelenésére egyetlen példáról van tudomásom,¹⁰ emellett a fent említett ügyek között van egy, ahol vádat emeltek nemrégiben, továbbá amelyeknél megjelent a Btk. 216. § (1) bekezdésének gyanúja.

Az egyik megszüntetéssel végződő eljárásban a sértettek tábor szerveztek, amelyet egy közösségi portálon hirdettek meg. A tábor egy magántulajdonban lévő ingatlan területén rendezték meg, mintegy 30-35 fő részvételével. A radikális deres.tv elnevezésű oldalra felkerült egy a táborról, mint köztudottan meleg rendezvényről szóló hír. Pénteki napon három személy – egyikőjük „betyárruházatban”¹¹ – fotózni kezdte a tábor résztvevőit. A sértettek kimentek megkérdezni, hogy mi a probléma, ekkor több sértő megjegyzés hangzott el a három személy részéről. A nap folyamán a körzeti megbízott tájékoztatta a tábor résztvevőit, hogy a Jobbik aznap négy órára sajtótájékoztatót hirdetett meg a ház elé. Meg is jelent 14-15 szimpatizáns Jobbik Komárom zászlóval, kamerával és fényképezőgépekkel. Ekkor a táborozók is fényképezni kezdtek a megjelent csoportot. A sajtótájékoztató résztvevői részéről több sértő, szexuális orientációra utaló kifejezés hangzott el („*a feleségem is úgy engedett el hozzátok, köcsögök, hogy erényövet tett fel reggel*”, „*hülye buzik*” stb.). Körülbelül 45 perc után tá-

voztak, majd miután a rendőrség is elhagyta a helyszínt, megjelent egy fehér furgon, és a furgonból kiszálló férfi hangosbeszélővel a következő „verset” harsogta: „*Tíz-et ütött már az óra, térjetelek hát nyugovóra, tűzre-vízre vigyázzatok, le ne égjen a házatok!*” A sértettek fenyegetve érezték magukat, ezért is mentek el feljelentést tenni. A fenti események (főleg a „vers” hangosbeszélőn történő elmondása) hatására többen elhagyták a tábor helyszínét és inkább hazamentek.

A rendőrség a feljelentést elutasította, mivel álláspontja szerint a cselekmény nem bűncselekmény.

A határozat indokolása szerint legfeljebb a Btk. 222. § (2) bekezdés a) pontjának¹² (zaklatás tényállásának) gyanúja merülhetne fel, azonban a fenti cselekmény során az ismeretlen személy (akit az ingatlan tulajdonosa felismert) által tett kijelentés nem értékelhető úgy, hogy az alkalmas legyen a sértettben komoly félelem keltésére, így a fenyegetés fogalmát nem meríti ki. A jogi képviselő panaszt nyújtott be, amelyben kifejtette, hogy álláspontjuk szerint az elkövetett cselekmények más bűncselekményt, a Btk. 216. § (1) bekezdésében szabályozott közösség tagja elleni erőszak büntetést valósították meg. A panaszt az ügyészség elutasította. A határozat indokolása érdemben mindösszesen annyit tartalmaz, hogy kihívóan közösségellenesnek a közösségi tár-

sadalmi együttélési szabályokkal nyíltan szembehe-lyezkedő antiszociális, provokatív jellegű magatartások tekinthetők, ha az elkövető a társadalmi együttélési szabályokat tudatosan figyelmen kívül hagyja, cselekménye az együttélési szabályokat jelentősen sérti. Az ezt el nem érő kisebb rendzavarások nem tekinthetők ilyenek. A panaszban foglaltak alapján a feljelentő sértett a feljelentés megtételekor szóban jelezte az eljáró rendőrnek, hogy a cselekmény álláspontja szerint megvalósította a Btk. 216. § (1) bekezdésében foglalt bűncselekményt, és kérte emiatt a nyomozás lefolytatását. A külön kérés és a jogszabályi előírások ellenére azonban a kihallgatást vezető rendőr megtagadta ennek jegyzőkönyvezését.

A sértetti képviselő álláspontja szerint kétségek-
kül megállapítható, hogy a cselekmény a közösségi
együttélés szabályait nyíltan, gát-
lástalanul, leplezetlenül semmibe
vette, hiszen az elkövetők cselek-
ményének egyértelmű célja az volt,
hogy a sértettet és a táborban tar-
tózódó más személyeket is – sze-
xuális irányultságuk miatt – meg-
félemlítsék és megalázzák. Ez a
cél semmiképpen nem egyeztethe-
tő össze a társadalom különböző
csoportjai békés egymás mellett
élésének elvével. Ilyen cselekmény-
nek értékelhető különösképpen az,
hogy az egyik szimpatizáns han-
gosbeszélővel az idézett fenyege-
tő közlést intézte a táborban tar-
tózódókhoz. A sértett elmondá-
sa szerint a táborban tartózódók
ezeket a szavakat fenyegetésként
fogták fel, többen ezen incidens
miatt – biztonságukat féltve – haza is utaztak a tá-
borból.

Az ügyben talán kissé elnagyolt az elutasító hatá-
rozat indokolása, miszerint lényegében azért nem
valósult meg a Btk. 216. § (1) bekezdésében foglalt
bűncselekmény, mert a cselekmények csupán kisebb
rendzavarásnak minősülnek, és mint ilyenek, nem
tekinthetők kihívóan közösségellenesnek. A kisebb
rendzavarás és a kihívóan közösségellenesség között
meghúzódó határ tekintetében kizárólag a bírói gy-
akorlat nyújthat eligazítást. Így például a bíróság ki-
hívóan közösségellenesnek ítélte, amikor egy terhelt
a társaival együtt a lánykollégiumba belopódzott, ott
különböző helyeken szaladgált, a diáklányokat ijesz-
tetgette, zaklatta.¹³ Szintén kihívóan közösségellenes-
nek ítélte a bíróság egy másik terhelt cselekményét,
amikor a sértett és az ittas terhelt között kialakult
vitát és a bántalmazást követően odaérkező asszonyt

a terhelt kikergette a lakásból, majd az udvaron tar-
tózódó két személyt szidalmazta.¹⁴ A garázdaság
megállapíthatósága szempontjából egy cselekmény
akkor közösségellenes, ha jellegére és körülményei-
re tekintettel az együttélési szabályokat jelentősen
sérti.¹⁵ Egy másik esetben az irányadó tényállás szer-
int a vádlott egy délután, földszinti lakása ajtajában
gyufával meggyújtott egy petárdát, és azt a körfolyo-
sós ház belső udvarába dobta. A petárda felrobbant,
és a robbanást több lakó is észlelte. Az elsőfokú íté-
let megállapította, hogy a vádlotti magatartás a tár-
sadalmi együttélési normákat semmibe vevő, kihí-
vóan közösségellenes volt (és ezt a másodfok is fenn-
tartotta).¹⁶

A garázda jellegű cselekmények esetén egyébiránt
nem a cselekményt észlelők szubjektív értékítélete
alapján kell megítélni, hogy tör-
tént-e bűncselekmény, hanem azt
kell vizsgálni, hogy a cselekmény
objektíve alkalmas-e arra, hogy
megbotránkoztatást, riadalmat
keltsen. Jelen esetben a fenyegető
szóhasználat, a hangosbeszélővel
kihangsított közlés alkalmas volt
arra, hogy konkrétan a sértettben
és általában a szemlélőkben ria-
dalmat keltsen. E körben szük-
séges rámutatni, hogy szemben a
Btk. 339. §-ában¹⁷ foglalt garáz-
daság tényállásával, a Btk. 216. §
(1) bekezdés szerinti garázda jel-
legű közösség tagja elleni erő-
szak tényállásának a magatar-
tás erőszakos volta nem szükséges
eleme.

A 'riadalom' szó tekintetében
egyébként a Magyar Értelmező Kéziszótár az aláb-
biakat tartalmazza: „*tömegben hirtelen rémületből eredő
zúrzavar*”, „*rég irod. hangos kiáltozás*”.¹⁸ 'Rémület':
„*hirtelen támadt nagy félelem, ijedelem*”.¹⁹ 'Félelem':
„*valamilyen közelgő veszély okozta szorongó érzés*”.²⁰ Ennek
fényében a riadalom lényegében érzelmi megnyilván-
ulás, ami tartalmában az ijedtséget, illetőleg a fé-
lelmet jelenti. Megbotránkozás pedig az erkölcsi fel-
háborodás érzése valami iránt.²¹ Konkrét esetre leve-
títve a homofób szitkozódás és egy magántulajdonban
lévő közszéki ingatlan kapuja előtti hangoskodás al-
kalmas lehet a riadalom keltésre, megbotránkozás
okozására.

E kérdéskör kapcsán említést érdemel a „vers” tör-
téneti gyökere is, tekintettel a sorok eredeti, jelen
helyzettel vélhetően teljesen ellentétes céljára. A pol-
gári vagyoni védelmi feladatokat elsősorban az éjjeli-
őrök végezték a XVIII. században. Feladataik közé

tartozott a tolvajlás megakadályozása, a lakosság hangos szóval történő figyelmeztetése saját vagyonuk védelmére és az idő jelzésére való figyelemfelhívás az említett verssorokkal („Tízet ütött már az óra térjtek hát nyugovóra, tűzre, vízre vigyázzatok, le ne égjen a házatok!”).²² Talán csak a véletlen műve, hogy a Btk. 216. § (1) bekezdésében foglalt bűncselekményi tényállás azt követően került elfogadásra és beiktatásra az 1978. évi Btk.-ba, hogy a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület tagjai és a hozzájuk csatlakozó, egyenruhájuk alapján más szervezetekhez (pl. Véd-erő, Betyársereg) tartozó személyek 2011 márciusától különböző településeken kivitelezett járőr- és egyéb akciókkal az állam erőszak monopóliumát kérdőjelezték meg és a bűnmegelőzés és rendfenntartás szerepében (polgárörként) tetszelegtek.

A fentiekre figyelemmel a „vers” szövegét (és ebben a helyzetben való felhasználását) álláspontom szerint nem lehet függetleníteni az adott társadalmi kontextustól. Az elsőfokú bíróság Toroczka László ügyében²³ kifejtett véleménye is ezt támaszthatja alá, amelyben a vádlottat bűnösnek mondta ki az 1978. évi Btk. 174/C. § (1) bekezdésében meghatározott és a (2) bekezdés²⁴ szerint minősülő gyülekezési szabadság megsértése előkészületének vétségében. A bíróság az ügy tárgyát képező írás kapcsán kifejtette, hogy nem kizárólag a megfogalmazások nyelvtani értelme alapján hozta meg marasztaló határozatát, hanem az ismert társadalmi kontextus, a korábbi események, az azokra történő visszautalások és a megfogalmazás módja együttesen eredményezték azt, hogy a szövegnek más értelmet, mint erőszakos fellépésre történő buzdítást, nem lehetett tulajdonítani. Mindezek fényében a jelen ügyben az ismert társadalmi kontextus, a megjelent cikkek,²⁵ a Jobbik homoszexualitásról vallott nézetei,²⁶ a helyszínen elhangzott szitkozódások azt valószínűsítik, hogy a „vers” nem a sértettek figyelmét kívánta felhívni hangos szóval saját vagyonuk védelmére és nem az időt kívánták jelezni, hanem burkoltan igyekeztek bennük félelmet kelteni.

Visszautalva a bíróság korábban említett döntésére, miszerint a kihívóan közösségellenesség azt jelenti, hogy az elkövető a közösségi együttélés szabályait nyíltan, gátlástalanul, leplezetlenül semmibe veszi, feltűnést kelt öntörvényű, jogsértő viselkedésével,²⁷ érdemes lett volna az előre bejelentett sajtótájékoztató jogszerűségét is vizsgálat alá venni a közösségellenesség alátámasztásának egy lehetséges módjaként. A feltűnést keltő, öntörvényű viselkedés, álláspontom szerint a fentiek alapján kétségtelen. Azonban jogsértőnek is bizonyulhat a magatartás, amennyiben bebizonyosodik, hogy a sajtótájékoztató nem felelt meg a jogszabályi előírásoknak. Jelen

írásnak nem célja gyülekezési jogot érintő kérdésekkel mélyrehatóan foglalkozni, mindazonáltal fontos felhívni a figyelmet a „*captive audience*” (foglalul ejtett közönség) fogalmára, amely alapján senki nem kényszeríthető egy vélemény végighallgatására, különösen nem az őt gyalázó, megfélemlítő üzenetekhez való asszisztálásra, és mint ilyenre nem terjed ki sem a szólás szabadságához, sem a békés gyülekezéshez való jog.²⁸

Mindezek fényében nem eleve elvetélte a jogi képviselő azon érvelése, hogy a „vers”, az egyértelműen szélsőséges csoporthoz tartozó egyének jelenléte, valamint a „vers” mellett elhangzott homofób kijelentések együttesen eredményezhettek/eredményeztek²⁹ riadalmat a sértettek körében, illetve megbotránkozást válthattak volna ki (váltottak ki) a különböző homofób kijelentések, élcélődések, felkiáltások. Mégis, tekintettel arra, hogy nyomozás nem indult, így adatok sem állnak rendelkezésre, hogy a sajtótájékoztató résztvevők és a furgonnal érkezők azonosak-e.

Azonban a nyomozás folytatását, további bizonyítékok feltárását és értékelését követően alaposan feltehető, hogy a közösség tagja elleni erőszak alapos gyanúja beigazolódik.

Külön említést érdemelnek a 2011-es gyöngyöspatai események, amelyek hatására került az 1978. évi Btk.-ba a garázda jellegű magatartással megvalósított közösség tagja elleni erőszak tényállása. Számos olyan eset történt ez idő alatt a településen, amelyre alkalmazható lett volna a rendelkezés, ha az elkövetés idején hatályban lett volna. Így például különösen érdekes minősítési szempontból az alábbi eset.

2011 áprilisában a két sértett hazament vacsorázni, gyerekeiket egy másik házban hagyták, mivel ekkor voltak jelen a településen paramilitáris szervezetek tagjai, akik magukat polgárőrnek kiadva a helyi roma lakosságot megfélemlítették és ennek következtében a család sem érezte magát biztonságban. Elmondásuk szerint féltek a cigánysoron tartózkodni, csupán ételért mentek haza. A kapu előtt öt fekete ruhás személy szitkozódott. Ketten a kapu elé mentek és kővel bedobták az ablakot, miközben az alábbi mondatot kiabálták többek között: „*Meghaltok, bűdös, tetves cigányok, ha nem költöztök el innen Patárról!*” Az ügyben eljárás indult a Btk. 339. § (1) bekezdés első fordulata szerint minősülő garázdaság vétsége miatt. Majd a nyomozást felfüggesztették, mivel az elkövető kiléte nem volt megállapítható. Az eset iskolapéldául is szolgálhatna a Btk. 216. § (1) bekezdéshez, tekintve, hogy a kihívóan közösségellenesség és a riadalom keltésére való alkalmasság konjunktív feltétele fennállt. Mindezt az ítélkezési gyakorlat is alátámasztja. A bíróság egy döntésében foglaltak szerint a terhelt éjjel 1 óra tájban ittasan indult haza.

Útközben bemászott a sértett udvarába a kerítésen keresztül, majd egy kővel beverte a ház egyik ablakát és az ablakban lévő virágcserepek közül hármat az utcára dobott. A zajra a szomszédok is felébredtek, és felszólításukra a terhelt elhagyta a helyszínt. A terheltnek a magatartása alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, és ez – a kihívóan közösségellenes viselkedés eredményeként – be is következett. A zaj a szomszédok nyugalma megzavarta.³⁰ Ennek fényében a fenti ügyben részletezett magatartás alkalmas lehetett volna a Btk. 216. § (1) bekezdésbe ütköző kihívóan közösségellenes magatartással elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntetvény megállapítására. Azonban a törvényhely kizárólag a 2011. május 7. napját követően elkövetett cselekményekre alkalmazható, jelen ügyben pedig az elkövetés időpontja 2011. április 16. napja volt, amikor a bekezdés még nem lépett hatályba. Mindazonáltal a rendelkezésre álló adatok alapján felmerülhet a Btk. 216. § (2) bekezdésének gyanúja is. Fontos részlet az ügyben, hogy a kődobások közben különböző fenyegetések hangzottak el, így többek között a fent említett mondat is, amelyben a sértetteket költözésre kényszerítik az elkövetők. A dolog elleni erőszakkal elkövetett közösség tagja elleni erőszak ugyanis a Btk. 216. § (2) bekezdés szerint minősül [és nem a Btk. 216. § (1) bekezdés szerint], ha az fenyegetéssel kényszerítést valósít meg. Márpedig jelen esetben az elkövetők szándéka arra terjedhetett ki, hogy a sértetteket költözésre kényszerítsék. E megközelítés tekintetében nem elhanyagolható, hogy a településen ez idő tájt számos paramilitáris csoport tartózkodott, amelyek jelenléte és tevékenysége a község roma lakosaiban félelmet keltett és amely csoportoknak – a sértettek elmondása szerint – az elkövetők azonosíthatóan tagjai voltak. A kényszerítés megkezdésével pedig (fenyegetés) már tényállási elem valósul meg, tehát a cselekmény kísérleti szakba lép. Így álláspontom szerint a helyes minősítésről való meggyőződés érdekében további vizsgálatok nagy valószínűséggel alátámaszthatják volna a Btk. 216. § (2) bekezdés kísérletének gyanúját.³¹

BTK. 216. § (2) BEKEZDÉS, A BÁNTALMAZÁSSAL VAGY KÉNYSZERÍTÉSSEL ELKÖVETETT KÖZÖSSÉG TAGJA ELLENI ERŐSZAK

A bűncselekményt az követi el, aki mást valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása, így különösen fogyatékosága, nemi identitása, szexuális irányultsága miatt bántalmaz, illetőleg erő-

szakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön.³²

A bűncselekmény elkövetési magatartása a bántalmazás vagy kényszerítés. Bántalmazás alatt a törvény, annak ellenére, hogy nem emeli ki, tetteges bántalmazást ért.³³ A bántalmazás olyan személy elleni erőszakos cselekmény, amely a testet érinti (pl. ütés, rúgás, lökés, megfogás, leöntés, leköpés); megállapításához nem szükséges a testi sérülés, egészségkárosodás, a legkisebb mértékű személy elleni erőszakkal megvalósítható a tényállás. A közösség tagja elleni erőszak esetében csekély mértékben áll rendelkezésre bírói gyakorlat, így az elkövetési magatartások kapcsán többek között a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás (Btk. 301. §) vagy a tetteges becsületsértés [Btk. 227. § (2) bekezdés] kapcsán kifejtettekre támaszkodhatunk, így például tetteges bántalmazás a kialakult bírói gyakorlat szerint más teste ellen irányuló, a testi épséget vagy a becsületet sértő támadás.³⁴ A bíróság az előbb említett döntésében rámutatott a terheltnek azon magatartása, hogy „az elítélt nyakát megragadta, fojtogatta”, maradéktalanul kimeríti a tetteges bántalmazás fogalmát, függetlenül attól, hogy az milyen mérvű volt, okozott-e fájdalmat a sértettnek. A bíróság a tetteges becsületsértés értelmezése körében kifejtette, hogy ebbe a körbe tartozik az (egyszerű) arculütés, a sértett orrának felfriccskázása, fülének meghúzása, a sértett leköpése, undorító vagy szennyes folyadékkal való leöntése, bemocskolása.

A személy elleni erőszak kérdéskörét alaposabban megvizsgálva, szükségképpen említést érdemel az alkalmazott erőszak mértéke az erőszak és fenyegetés alapjainak megértése érdekében. Az erőszak mértéke szempontjából megkülönböztethetünk akaratot bénító vagy kizáró erőszakot (*vis absoluta*) és az akaratot hajlító vagy korlátozó erőszakot (*vis compulsiva*). A *vis compulsiva* (az akarathajlító kényszer) tulajdonképpen fenyegetés,³⁵ és csak a *vis absoluta* (az akaratmegtörő kényszer) az erőszak. Egyes álláspontok szerint a *vis compulsiva* annyiban tér el a fenyegetéstől, hogy az utóbbinak az ütlegetés nem szükségszerű feltétele. Az erőszak és a fenyegetés lényegében a kényszerítés két formája, és a kényszer nyilvánul meg testi erőszakban, vagy pszichikai ráhatással.³⁶

Az erőszakot – amely általában tevőleges (aktív) és támadó jellegű magatartást jelent – a Btk. Különös Részeiben foglalt törvényi tényállások egyébként, mint végrehajtási módot határozzák meg, melynek különböző változatai lehetnek. Vannak olyan törvényi tényállások, amelyek kizárólag személy ellen közvetlenül véghezvitt erőszakkal valósíthatók meg. Ilyennek tekinti az ítélkezési gyakorlat általában azokat a bűncselekményeket, amelyeknél a fenyegetés-

nek az élet vagy testi épség ellen irányulónak és közvetlennek kell lennie. Ezen felül azonban van olyan törvényi tényállás is, amely a személy elleni erőszakot kifejezetten tényállási elemként tartalmazza – pl. a Btk. 284. § (2) bekezdés b) pontjában³⁷ meghatározott fogolyzandulásban erőszak alkalmazásával való részvétel büntette. Ezek a bűncselekmények tehát még a dologról a személyre áttevődött erőszak alkalmazásával sem valósulhatnak meg. Természetesen a közösség tagja elleni erőszak nem ebbe a kategóriába tartozik a fentebb kifejtettek alapján.

A törvényi tényállások más részénél az ítélkezési gyakorlat megkívánja ugyan a személy elleni erőszakot, de nem tartja feltételnek a személy ellen közvetlenül alkalmazott kényszert. Ez a felismerés abból adódik, hogy a személy elleni erőszak gyakran dolog közvetítésével valósul meg. Ha ugyanis a fizikai behatás közvetlenül a dologra irányul ugyan, de a dolog hatókörében személy is van, a dologgal szemben alkalmazott erőszak áttevődik a személyre, s az így alkalmazott erőszak a személy elleni erőszak sajátos, közvetetten érvényesülő formájává válik. A fentiekben jelzett feltételeken túlmenően az erőszak erőssége, kifejtésének módja és hatásfoka is különféleképpen érvényesül a Btk. Különös Részében foglalt egyes törvényi tényállások eseteiben. Így nyilvánvaló, hogy pl. az erőszakos közösülés, a szemérem elleni erőszak, a rablás esetében az erőszaknak jóval lenyűgözőbbnek, magasabb fokúnak, akaratot jobban megtörőnek kell lennie, mint a hivatalos személy elleni erőszak vagy az önbíráskodás esetében.³⁸

A 459. § (1) bekezdés 4. pont értelmében erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására. A dolog elleni erőszakkal elkövetett közösség tagja elleni erőszak akkor minősül a Btk. 216. § (2) bekezdés szerint, ha az fenyegetéssel kényszerítést valósít meg. Különben a dolog elleni erőszakkal történő elkövetés a Btk. 216. § (1) bekezdés szerint minősülhet. A dolog elleni erőszak gyakorlatban alkalmazható büntetőjogi fogalma: minden olyan személytől eredő, ingó vagy ingatlan dologra irányuló erőhatás, amely a dolog állagának sérelmével jár, és (vagy) helyzetét, állapotát, megszokott működtetésétől, illetve használatától eltérő vagy rendeltetésével alapvetően ellentétes módon megváltoztatja. Korábban elterjedt volt az a téves fel-

fogás, miszerint a dolog elleni erőszak mindig a dolog állagának bizonyos fokú sérelmével jár. Azonban határozottan le kell szögezni, hogy a dolog elleni erőszak veszélyessége nem kizárólag azon az eredményen mérhető le, hogy általa a dolog megsérül vagy megrongálódik. Hiszen az állagsérelem gyakori, de nem feltétlen velejárója a dolog elleni erőszaknak. A fogalomból következően a dolog elleni erőszak büntetőjogi fogalma igen széles cselekménykört ölel fel, és idesorolhatunk egymástól sokszor alapvetően eltérő magatartásokat. Így például állagsérelemmel járó dolog elleni erőszaknak minősül az ajtó betörése vagy a kirakat bezúzása, és dolog elleni erőszaknak tekinthető az állagsérelem elmaradása esetén is például a gyengén zárt ablak benyomása.³⁹

A Btk. 216. § (2) bekezdésében meghatározott bűncselekmény II. fordulata lényegében azonos a Btk. 195. §-ába ütköző kényszerítés büntetettének törvényi tényállásával, azzal a különbséggel, hogy előbbinél a jelentős érdeksérelem okozását a törvény nem kívánja meg. Az ítélkezési gyakorlat szerint a kényszerítés

törvényi tényállása alá esik minden olyan magatartás, amely erőszakkal vagy fenyegetéssel a sértett cselekvési szabadságát befolyásolja, amely őt arra készíti, hogy szabad akaratának meg nem felelően vagy éppen ellentétesen cselekedjék, valamint – ilyen értelemben – tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön valamit. Az elkövetési magatartás tehát valaminek a megtételére, meg nem tételére vagy eltűrésére való kényszerítés. Az elkövetési mód – erőszak – lehet lenyűgöző erejű, akaratot megbénító, de lehet akaratot hajlító is; a fenyegetésnek pedig olyan súlyos hátrány kilátásba helyezésére kell

vonatkoznia, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen.⁴⁰

A Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pontjában foglalt értelmező rendelkezés a „fenyegetés” fogalmának általános meghatározását adja, de ettől a Btk. Különös Részében foglalt egyes törvényi tényállások eltérő fogalom meghatározást is tartalmaznak. Így a szexuális erőszak [Btk. 197. § (1) bek. a) pont] esetében a törvény az „élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés”,⁴¹ azaz ún. kvalifikált fenyegetés fogalmát használja, amelynek a közösség tagja elleni erőszak esetében nem szükségszerűen kell fennállnia.

Az alábbi eset a Btk. 216. § (2) bekezdés bántalmazásos alakzatát szemlélteti. A sértett 2011 júniu-

AZ ESETRE KÖZVETLENÜL A MELEG MÉLTÓSÁG MENET UTÁN, ANNAK ZÁRÓ HELYSZÍNÉTŐL NEM MESSZE KERÜLT SOR, AZAZ A BŰNCSELEKMÉNY EGYBEESETT AZ ÉRINTETT CSOPORT KIEMELT FONTOSSÁGÚ ESEMÉNYÉVEL. EZEN KÖRÜLMÉNYEK MIND A HOMOFÓB MOTIVÁCIÓT ERŐSÍTIK. ÍGY HASONLÓ ESETEK-BEN IS TOVÁBBI VIZSGÁLATOK ELVÉGZÉSÉT TESZIK SZÜKSÉGESSÉ, TEKINTETTEL A HOMOFÓB MOTIVÁCIÓ GYANÚJÁRA

sában a Meleg Méltóság Menetén vett részt barátjával. Az esemény végeztével a Nyugati tér felé távoztak, ahol lementek a metróállomásra, hogy elhagyják a helyszínt. A metróállomáson két atlétatrikós, középkorú, ismeretlen férfi odament hozzájuk és provokálni kezdték őket, rákérdeztek, hogy részt vettek-e a rendezvényen, és ha igen, „melyik oldalon”, közben folyamatosan homofób megjegyzésekkel sértegették őket. Majd megpróbálták megakadályozni a sértetteket, hogy felszálljanak az érkező metrószelvényre és tovább sértegették őket. A sértettek hátróztan felszólították őket, hogy fejezzék be a provokációt, ekkor megérkezett a M3-as metró, Kőbánya-Kispest irányába, megvárták, míg az elkövetők felszállnak, és szándékosan egy másik metró kocsiába szálltak be. A következő megállónál (Arany János utca), az elkövetők átmentek a sértettek metró kocsijába és további homofób kijelentések kíséretében fenyegetően eléjük álltak. A Deák térhez érve a sértettek kijelentették, hogy ha nem hagyják békén őket, hívják a biztonságiakat. Megpróbáltak leszállni, amit először nem engedtek, de végül sikerült lelépniük a járműről. Leszállás közben az egyikük leköpte és belerúgott a sértett lábába, még éppen azelőtt, hogy bezáródott volna az ajtó. A metrószelvényrel aztán az elkövetők továbbutaztak, a sértettek ottmaradtak a Deák téri metróállomáson.

A nyomozást Btk. 216. § (2) bekezdésének alapos gyanúja alapján a BRFK Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály, Szervezett Bűnözés Elleni Osztálya végezte. Az eljárást a Be. 188. § (1) bekezdés c) pontja alapján – figyelemmel 189. § (1) bekezdés első mondatára – mivel az elkövető kiléte a nyomozásban nem volt megállapítható, felfüggesztette.

Amint azt a sértetti képviselő is kifejtette, az ilyen fajta erőszakos fellépés mindenképpen kimeríti a bántalmazás fogalmát, tekintettel arra, hogy a Btk. 164. §-ával szemben a közösség tagja elleni erőszak tényállása nem követeli meg a testi épség vagy egészség sérelmét, a bántalmazás ténye önmagában is megvalósítja a bűncselekményt. Arra vonatkozóan, hogy az incidensre vélt szexuális irányultságuk miatt került sor, már az eljárás korai szakaszában felmerült a gyanú. Az elkövetők többször is tettek szexuális irányultságukra való utalást. Az esetre közvetlenül a Meleg Méltóság Menet után, annak záró helyszínétől nem messze került sor, azaz a bűncselekmény egy-

KORÁBBI TAPASZTALATOK AZT MUTATTÁK, HOGY OLYKOR NEM A HATÁSKÖRREL RENDELKEZŐ SZERVEZETI EGYSÉGEK VÉGEZTÉK E BŰNCSELEKMÉNYEK NYOMOZÁSÁT. A HATÁSKÖRI PROBLÉMÁK SOK ESETBEN A MOTIVÁCIÓ FELISMERÉSÉNEK NEHÉZSÉGEIRE VEZETHETŐK VISSZA. HISZEN A MOTIVÁCIÓ ALAPVETŐEN AZ ELKÖVETŐ SZUBJEKTÍV TUDATI ÁLLAPOTÁHOZ KAPCSOLÓDIK. EBBŐL FAKADÓAN A BŰNTETŐELJÁRÁS SORÁN A MOTIVÁCIÓ BIZONYÍTÁSA SZÁMOS NEHÉZSÉGET VETHET FEL

beesett az érintett csoport kiemelt fontosságú eseményével. Ezen körülmények mind a homofób motivációt erősítik, így hasonló esetekben is további vizsgálatok elvégzését teszik szükségessé, tekintettel a homofób motiváció gyanújára.

A következő eset a Btk. 216. § (2) bekezdés II. fordulatára (erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerítés) szolgál példaként. 2007 novemberében vásároltak házat a sértettek az elkövető szomszédságában. Az elkövető a sértetteket cigány származásuk, illetve vélt cigány származásuk miatt 2007 novemberétől 2010 áprilisáig több alkalommal, rendszeresen sértegette, fenyegette, az ingatlanukra a kutyáit betelerelte, az autójával a telken közlekedett, közvetlenül az ablak alatt állva nappali és éjszakai időpontban is percekre keresztül dudált. Ezeken túlmenően

en a sértetteket velük találkozáskor, rendszeresen házuk felgyújtásával, ledózeroltatásával, elütésükkel, lelövésükkel fenyegette, több alkalommal fegyvernek látszó tárgyat fogott rájuk, közölte a sértettekkel, hogy neki „*olyan puszkája van, ami vaddisznóra, szarvasra, meg cigányra lő*”. Közölte a sértettekkel azt is, hogy ők „*putris cigányok, nem tűri meg, hogy cigányok lakjanak a közelében, és így vagy úgy el fogja őket tüntetni onnét*”. Egy alkalommal az állapotos sértett elütésével fenyegetőzött, mondván, hogy „*ne szülessen újabb cigány poronty*”.

A bíróság tanúk sokaságát hallgatta meg a gyűlölet motivációról való meggyőződés érdekében, így szomszédokat, a vádlott által el-

követett egyéb bűncselekmények sértettjeit, cellatársait. Az igazságügyi elmeorvosi szakértő szakvéleményében is alátámasztotta cigánysággal szembeni szélsőséges nézeteit, illetve az elkövető tárgyalás során tett megnyilvánulásai (többször kellett figyelmeztetni és rendre utasítani, hogy tartózkodjon a rasszista jellegű kijelentésektől) is mind a rasszista motivációt igazolták.

A sértettek egymást erősítő egybehangzó vallomásai és a nagyszámú tanúvallomás alapján kétséget kizáróan megállapítható volt az ötrendbeli a Btk. 216. § (2) bekezdésébe ütköző közösség tagja elleni erőszak bűntettének kísérlete. Másodfokon a bíróság rámutatott, hogy a városi bíróság helyesen állapította meg, hogy a vádlott ugyanolyan bűncselekményt azonos sértettek sérelmére, rövid időközökben, többször követett el egységes elhatározással, azonban e cselekmény tekintetében a folytatólagos elkövetést el-

mulasztotta értékelni, így a másodfokú bíróság pótolta akként, hogy a Btk. 216. § (2) bekezdésébe ütköző és minősülő ötbrendbeli közösség tagja elleni erőszak büntetének kísérlete körében a folytatólagos elkövetést megállapította.

A bíróság megállapította, hogy az elkövető azzal a szándékkal cselekedett, hogy a sértetteket rákényszerítse a település elhagyására. Magatartásával, valamint fenyegetéseivel a sértettekben félelmet keltett, valamint felháborodást, a sértettek végül azt is felajánlották, hogy vásárolja meg tőlük az általuk felújított ingatlant, és akkor ők elmennek.

Amint már korábban említettem, az elkövetési magatartás valaminek a megtételére, meg nem tételére vagy eltűrésére történő kényszerítés. A kényszerítés megkezdésével azonban (fenyegetés) már tényállási elem valósul meg, tehát a cselekmény kísérleti szakba lépett, azonban tekintettel arra, hogy nem költöztek el, a bűncselekmény nem befejezett, mivel az akaratukkal ellentétes tevékenység, amire az elkövető egyenes szándéka kiterjedt, nem valósult meg⁴² (a tényállás fényében az elkövető egyenes szándéka arra terjedt ki, hogy a sértetteket elköltözésre kényszerítse, viszont ez, mint a sértettek akaratával ellentétes tevékenység nem történt meg).

HATÁSKÖR

A hatáskör jogi szabályozását tekintve korábban a 3/2008. (I. 16.) IRM rendelet értelmében a az 1978. évi Btk. 174/B. § (1)–(2) bekezdés (közösség tagja elleni erőszak),⁴³ illetve az 1978. évi Btk. 269. § (közösség elleni izgatás)⁴⁴ gyanúja alapján indult nyomozásokat a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok hatáskörébe utalta. A hatáskört újrászabályozó 25/2013. (VI. 24.) BM rendeletben – a GYEM által a véleményezési időszakban megfogalmazott írásbeli javaslat hatására⁴⁵ – a közösség tagja elleni erőszak előkészülete kapcsán indult nyomozások is megyei (fővárosi) hatáskörbe tartoznak.

Az ilyen ügyek nyomozására korábban nem voltak külön szervezeti egységek a rendőr-főkapitányságokon belül. A főváros esetében a Btk. 216. §-a (közösség tagja elleni erőszak) gyanúja alapján indult nyomozások 2012. augusztus 17-ét megelőző időszakban a Budapesti Rendőr-főkapitányság Szervezett Bűnözés Elleni Főosztályának hatáskörébe tartoztak, a nyomozásokat ténylegesen végző Szervezett Bűnözés Elleni Osztályt azonban 2012 augusztusában jogutód nélkül megszüntették. A megszüntetést követően az ilyen ügyek nyomozása a BRFK Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály Kábítószert Bűnözés Elleni Szolgálatának a feladatköré-

be került átsorolásra. Majd Budapest Rendőr-főkapitányának 17/2013. (III. 04.) számú intézkedése alapján a BRFK Felderítő Főosztály hatáskörébe tartozott a nyomozás lefolytatása közösség tagja elleni erőszak és közösség elleni izgatás esetében. A hatályos 43/2013. (IX. 25.) BRFK intézkedés rendelkezik a BRFK nyomozó hatóságainak (szerveinek) hatásköréről és illetékességéről, amely szerint a Btk. 216. § esetében a BRFK Felderítő Főosztály rendelkezik hatáskörrel. A 2012. év során az Országos Rendőr-főkapitányság, felismerve, hogy a gyűlölet-bűncselekmények nyomozása olyan speciális szakértelmet igényel, amely indokolja, hogy a nyomozásokat speciálisan felkészített nyomozók végezzék, külön szakvonalat hozott létre a gyűlölet-bűncselekmények rendőrségi kezelésére.

Korábbi tapasztalatok azt mutatták, hogy olykor nem a hatáskörrel rendelkező szervezeti egységek végezték e bűncselekmények nyomozását. A hatásköri problémák sok esetben a motiváció felismerésének nehézségeire vezethetők vissza, hiszen a motiváció alapvetően az elkövető szubjektív tudati állapotához kapcsolódik, ebből fakadóan a büntetőeljárás során a motiváció bizonyítása számos nehézséget vethet fel. A hatásköri szabályok nem megfelelő kezelését szemléltetik az alábbi jogesetek.

2011 decemberében, Budapesten, egy Margit körúti sörözőben tettelesen bántalmazták a sértettet rasszista kijelentések kíséretében, aki 8 napon túl gyógyuló sérüléseket szenvedett. A nyomozást a II. kerületi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztálya végezte a Btk. 216. § (2) bekezdésbe ütköző közösség tagja elleni erőszak büntetése és a Btk. 164. § (2) bekezdésbe ütköző súlyos testi sértés büntetének megapozott gyanúja miatt. Az ügy csupán az eljárás felfüggesztéséről szóló határozat megpanaszolását követően került át az akkor hatáskörrel rendelkező BRFK Felderítő Főosztály Vegyes Bűncselekmények Osztálya, Vegyes Bűncselekmények Alosztályához, ahol jelenleg is folyamatban van.

Hasonlóképp nehézséget okozott a cselekmény minősítése és ennek következtében a hatásköri szabályok alkalmazása egy szintén 2012-es ügyben. A sértettek 2012 májusában az egyik fővárosi bevásárlóközpont sörözőjében tartózkodtak. Az elkövető egy szék miatt kialakult vita kapcsán nyilvánosan szidalmazni, sértegetni kezdte mindkettőjüket cigány, illetve zsidó származásuk miatt. A sértettek a helyszínen feljelentést tettek. Becsületsértés vétsége miatt indult bírósági eljárás, amelynek során a sértettek előadták, hogy miért nem a Btk. 227. §-ban⁴⁶ foglalt becsületsértés vétségének, hanem a Btk. 216. § (1) bekezdésben foglalt közösség tagja elleni erőszak büntetének minősül a cselekmény.

Jogi képviselő útján indítványozták, hogy a Be. 501. § (2) bekezdése alapján – a Be. 501. § (1) bekezdés a) pontjában megjelölt okból⁴⁷ – határozzon a bíróság az ügy ügyészségre történő áttételéről. Álláspontjuk szerint a rendőrség alulminősítette a bűncselekményt; nem vette figyelembe, hogy a sértetgre és szidalmazásra a sértettek etnikai, illetve vallási csoporthoz tartozása miatt került sor, tehát előítéletes, rasszista indítékból követte el a bűncselekményt, amelynek elkövetési magatartása alkalmas a Btk. 216. (1) bekezdés megállapítására. A tárgyaláson az elkövető elismerte, hogy a zsidó és cigány szavakkal illetve a sértetteket. Az indítvány ellenére 2012 szeptemberében az I. fokú bíróság az eljárás bűncselekmény hiányában történt megszüntetése mellett az iratokat megküldte az I. fokú szabálysértési hatóságnak (becsület-sértés szabálysértésére hivatkozva). A jogi képviselő fellebbezését a bíróság arra való hivatkozásával utasította el, hogy azt álláspontja szerint a jogi képviselő saját nevében nyújtotta be, márpedig a sértetti jogi képviselőt önálló fellebbezési jog nem illeti meg. A bíróság alaptalanul utasította el a fellebbezést, hiszen azt a sértett képviselőjében nyújtotta be a jogi képviselő, azonban a végzéssel szemben nem volt jogorvoslati lehetőség. Tekintettel arra, hogy a büntetőügyben született határozat (miszerint a bíróság az eljárást bűncselekmény hiányában megszüntette) anyagi jogi jogerővel nem bír, így nem eredményez *res iudicata*-t, ennek megfelelően helye volt új feljelentés tételének. A jogi képviselő a Btk. 216. § (1) bekezdés szerint minősülő közösség tagja elleni erőszak büntetnének megalapozott gyanúja miatt újfent feljelentést tett, amelyet a nyomozó hatóság a Be. 174. § (1) bekezdés a) pontja alapján – mivel a cselekmény nem bűncselekmény – elutasított, mert álláspontja szerint a cselekmény a Btk. 332. §-ában foglalt közösség elleni uszítás⁴⁸ büntetnének nem merítette ki. Minden bizonnyal elírás következtében a nyomozóhatóság tévesen hivatkozott a Btk. 332. §-ára, amelyre a jogi képviselő panaszában rá is mutatott. A panasznak helyt adva a rendőrség elrendelte a nyomozás folytatását a Btk. 216. § (1) bekezdésébe ütköző közösség tagja elleni erőszak büntetnének gyanúja miatt és az ügyet áttették a hatáskörrel rendelkező hatósághoz (BRFK Korruptós és Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztály). Az ügy kivételesen jól szemlélteti a motiváció felismerése kapcsán jelentkező problémákat, illetve, hogy mennyire elnyújthatja az el-

EMELLETT SZINTÉN FONTOS SZEMPONT, HOGY MIVEL EZEN ÜGYEK MÉG A VÁDEME-LÉSIG SEM JUTNAK EL – NEM-HOGY EGY JOGERŐS ÍTÉLETIG, ÍGY EGYSÉGES JOGALKALMAZÁSI GYAKORLAT SEM ÁLL RENDELKEZÉSRE, AMELY TÁMPONTOT JELENTHETNE A RENDŐRSÉG ÉS AZ ÜGYÉSZSÉG SZÁMÁRA

járás időtartamát cselekmény félreminősítése. Hott a fent vázolt esetben számos jel utal közösség tagja elleni erőszak gyanújára, így például az áldozatok és szemtanúk véleménye a cselekményről, az elkövető kijelentései.⁴⁹ Ezek természetesen első pillantásra még nem bizonyítják a gyűlölet-bűncselekmény megvalósulását, mindazonáltal további vizsgálatok szükségességét támasztják alá.

A 2012-es Meleg Méltóság Menete után a rendezvényt elhagyó testvérpárt fekete ruhás ellentüntetők a sértetteket szexuális irányultságára utaló kijelentések közben tettelesen bántalmazták. A helyszínen a rendezvény biztosításért felelős Gazdaságvédelmi Főosztályhoz (Korruptós Bűnözés Elleni Osztályhoz) tartozó rendőrök intézkedtek, a feljelentést is ők vették fel. Már a helyszínen felmerült a Btk.

216. § gyanúja, a nyomozást is közösség tagja elleni erőszak miatt indították, a Gazdaságvédelmi Főosztály hatáskör hiánya miatt az ügyet áttette a BRFK Szervezett Bűnözés Elleni Főosztályához, azonban az ügyben végül a nyomozást a XIX. kerületi Rendőrkapitányság folytatta, 2013 októberében pedig az ügyészség vádat emelt közösség tagja elleni erőszak miatt.

A tapasztalatok tehát azt mutatják, hogy az ilyen jellegű ügyek gyakran a jogi képviselő hatékony munkájának és a nyomozóhatósággal való együttműködésének eredményeként jutnak el a nyomozásért elvileg felelős rendőr-főkapitánysághoz. Azonban az Országos Rendőr-főkapitányság részéről tapasztalható együttműködés – amint ez a hatásköri rendelet és a szakvonalak esetében is megjelent – nagyban hozzájárulhat ezen ügyek megfelelő kezeléséhez.

Mindemellett a fent vázolt esetek és azokkal kapcsolatban felmerült számos kérdés (így többek között a motiváció felismerése, a közösség tagja elleni erőszak tényállásának elhatárolása más tényállásoktól) jól példázza, hogy a gyűlölet-bűncselekmények nyomozása korántsem hétköznapi feladat. Emellett szintén fontos szempont, hogy mivel ezen ügyek még a vádemelésig sem jutnak el – nemhogy egy jogerős ítéletig, így egységes jogalkalmazási gyakorlat sem áll rendelkezésre, amely támpontot jelenthetne a rendőrség és az ügyészség számára. Erre tekintettel pedig kiemelt jelentősége van a megfelelő képzéseknek, hogy az ilyen ügyekkel foglalkozó nyomozóegység tagjai felismerjék a gyűlölet vezérelte bűncselekményeket, és a tanult, tudatos elvek mentén végezzék a nyomozást.

A gyakorlati tapasztalatok mellett a külföldi példák is azt mutatják, hogy a gyűlölet-bűncselekmények körébe tartozó tényállások nyomozása speciális szakértelmet igényel, ezek a bűncselekmények kriminalisztikai szempontból összetett megítélésűek, a felderítésük és bizonyításuk legtöbbször igen komoly feladat. Ennek felismerése az első fontos lépés a gyűlölet-bűncselekmények megfelelő kezelésében, így a speciális nyomozóegység (szakvonalak) létrehozása mindenképp jelentős előrelépésnek tekinthető. Egy ténylegesen működő speciális nyomozóegység megfelelő és folyamatos továbbképzések mellett képes biztosítani a gyűlölet-bűncselekmények eddiginél hatékonyabb felderítését.

JEGYZETEK

1. <http://gyuloletellen.hu/>
2. *Megfelelő volt az avasi Jobbik-tüntetés rendőri biztosítása*, <http://tasz.hu/tasz.hu/politikai-szabadsagjogok/megfelelo-avasi-tuntetes-rendori-biztositasa> (letöltve 2013. szeptember 25.)
3. *Súlyos rendőrségi mulasztás Devecserben*, <http://tasz.hu/node/2812> (letöltve 2013. szeptember 25.)
4. A Btk. 216. §-a tartalmazza a közösség tagja elleni erőszak tényállását. A tényállás mai formája egyébként a tanulmány szempontjából nem jelentősen tér el a korábitól. Az egyik, elvi szinten rendkívül fontos változás, hogy a korábban nevesített csoportok mellett nevesíti a szexuális irányultság, nemi identitás, fogyatékoság szerinti csoportokat. További változás, hogy részben újrafogalmazásra került a garázda jellegű elkövetési magatartás, egyértelművé téve a későbbiekben kifejtett különbségeket a garázdaság tényállásához képest. Az új Btk. emellett a bántalmazással vagy kényszerítéssel elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntetési tételét megváltoztatta öt évig terjedő szabadságvesztésről egytől öt évig terjedő szabadságvesztésre.
5. „Közösség tagja elleni erőszak 216. § (1) Aki más valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása, így különösen fogyatékosága, nemi identitása, szexuális irányultsága miatt olyan, kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy az adott csoport tagjában riadalmat keltsen, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntendő.
(2) Aki mást valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása, így különösen fogyatékosága, nemi identitása, szexuális irányultsága miatt bántalmaz, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntendő.
(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a közösség tagja elleni erőszakot
a) fegyveresen,
b) felfegyverkezve,
c) jelentős érdeksérelmet okozva,
d) a sértett sanyargatásával,
e) csoportosan vagy
f) bűnszövetségben követik el.
(4) Aki a közösség tagja elleni erőszakra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntendő.”
6. 1978. évi Btk. 174/B. § (1)–(1a) bekezdés
7. T/2990. számú törvényjavaslat, Általános indokolás, 3. oldal
8. BH 171. 2009.
9. BH 283. 2007.
10. Három fiatal férfit ítél el a Pesti Központi Kerületi Bíróság közösség tagja elleni erőszak büntette miatt 2013 májusában. Az eset a Zsidó Világkongresszus idején történt, amikor a húsz év körüli elkövetők a Deák téren félelemkeltő jelszavakat kiabáltak. Az eseményről távozó résztvevők ellen a későbbiekben fizikai erőszakot csak azért nem alkalmaztak, mert civil ruhás nyomozók megakadályozták őket. A szokatlan gyorsasággal lezajló eljárásban megállapítást nyert, hogy az elkövetők olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsítottak, amely alkalmas volt arra, hogy riadalmat keltsen. Forrás: KULCSÁR Anna: *Közösség tagja elleni erőszakért szabadságvesztés*, <http://mno.hu/belfold/kozossag-tagja-elleni-eroszakert-szabadsagvesztes-1160147> (letöltve 2013. október 30.).
11. Idézet a feljelentésből.
12. 1978. évi Btk. 176/A. § (2) bekezdés a) pont
13. BH 116. 1980.
14. BH 489. 1981.
15. BH 326. 1990.
16. BH 646. 1994.
17. 1978. évi Btk. 271. §
18. *Magyar Értelmező Kéziszótár*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1992. 1170.
19. Uo. 1157.
20. Uo. 374.
21. Uo. 901.
22. B.-A.-Z. Megyei Büntetőeljárás Alapítvány, Büntetőeljárás Szolgálat, Rendészeti hírlevél melléklete, Büntetőeljárás ismeretek, 51. oldal <http://www.bunmeg-elozes.eu/pdf/rendfebrmell.pdf> (letöltve 2013. szeptember 26.)
23. Toroczkai László a Kuruc.info.hu internetes oldalon a Meleg Méltóság Menetet megelőzően írást tett közzé *Ismét szükség lesz a puskaporra* címmel, amely felhívást

- tartalmazott arra nézve, hogy akadályozzák a menet résztvevőit gyülekezési jogok gyakorlásában.
24. Btk. 217. § A hatályos Btk.-ból kikerült az akadályozás esetében a jogtalan jelzőt, illetve megszüntették az előkészület büntetését, amely jelen ügyben az elítélés alapját képezte.
 25. Például: *Komárom mellett pibenik ki az „olimpia” és a parádé „fáradalmait” a buzik*, <http://kuruc.info/x/2/99237/> (letöltve 2013. szeptember 26.)
 26. *Börtönbe zárná a Jobbik a meleget*, http://hvg.hu/itt-hon/20120411_jobbik_tervezet (letöltve 2013. szeptember 26.)
 27. BH 171. 2009.
 28. A magyar jogban e tétel először az 55/2001. (XI. 29.) AB határozathoz fűzött különvéleményben merült fel. Eszerint foglyul ejtett közönség akkor jön létre, ha „a résztvevők oly módon nyilvánítanak véleményt más magánszemélyekkel szemben, hogy azok ne tudják elkerülni a rendezvényen elhangzó, őket hátrányosan érintő kijelentések végighallgatását”. A tétel megjelent az Emberi Jogok Európai Bíróságának Magyar Gárdáról szóló ítéletében is (Case of Vona v. Hungary).
 29. A kihívóan közösségellenes magatartásnak alkalmazni kell lennie arra, hogy riadalmat keltsen, azonban a bűncselekmény megvalósulásához nincs szükség arra, hogy a riadalom be is következzen.
 30. BH 291. 1985.
 31. Hasonló esetre lásd a bántalmazással és kényszerítéssel elkövetett közösség tagja elleni erőszak terén ismertetett ügyekkel kapcsolatban leírtakat.
 32. 1978. évi Btk. 174/B. § (1) bekezdés.
 33. Így pl. a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagjai elleni erőszak kapcsán Kis Norbert – HOLLÁN Miklós: XII. fejezet – A személy elleni bűncselekmények, in Kis Norbert (szerk.): *A magyar büntetőjog tankönyve, II. Különös rész*, Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 120.
 34. BH 269. 2004.
 35. Így pl. az felelősséget kizáró *vis compulsiva* tekintetében HOLLÁN Miklós A cselekmény bűnössége és az azt kizáró okok, in Kis Norbert (szerk.): *Büntetőjog I., Az anyagi büntetőjog általános része. Büntetőjogi ismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára*, Dialog Campus, Budapest–Pécs, 2011. 124.
 36. WIENER A. Imre: *Elméleti alapok a Büntetőtörvény Általános Része kodifikálásához*, MTA Jogtudományi Intézetének kiadványa, Budapest, 2000. 96–97.
 37. Új Btk. 284. § (2) bekezdés b) pont meghatározott fogolyzandulás.
 38. BH 177. 1987.
 39. TÓTH Mihály: A dolog elleni erőszak fogalmának értékelése a gyakorlatban, *Belügyi Szemle*, 1981/12. 29–32.
 40. BH 177. 1987.
 41. BH 177. 1983.
 42. A Btk. 216. § (2) bekezdésben írt kényszerítéssel megvalósuló bűncselekmény befejezettségét hasonlóan határozza meg HOLLÁN Miklós: Az önrendelkezés elleni bűncselekmények, in HOLLÁN Miklós – Kis Norbert: *Büntetőjog. II., Az anyagi büntetőjog különös része. Alapismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára*. Budapest–Pécs, Dialog Campus, 2011. 80.
 43. Btk. 216. § (1)–(2) bekezdés.
 44. Btk. 332. § Közösség elleni uszítás.
 45. *A Gyűlölet-bűncselekmények elleni munkacsoport véleménye a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló rendelet tervezetéről*, http://gyulotellen.hu/sites/default/files/hataskorirendelet_2013-06-05.pdf (letöltve 2013. szeptember 25.).
 46. 1978. évi Btk. 179. §.
 47. A bíróság az iratokat megküldi az ügyésznek, ha a feljelentés és az iratok alapján olyan bűncselekmény látszik megállapíthatónak, amely miatt a vádat az ügyész képviseli.
 48. 1978. évi Btk. 269. § közösség elleni izgatás.
 49. *Responding to Hate Crimes: A Police Officer's Guide to Investigation and Prevention*, <http://www.theiacp.org/publicationsguides/lawenforcementissues/hatecrimes/respondingtohatecrimespoliceofficersguide/tabid/221/default.aspx> (letöltve 2013. október 7.).